

Хаділашвілі Л.Б.,
студентка 2 курсу магістратури, 1 групи,
Фінансово-правового факультету Націо-
нального юридичного університету імені
Ярослава Мудрого

КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗЛОЧИННОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ

Ключові слова: злочинність неповнолітніх, фактори злочинно-
сті, неповнолітні, злочини, латентність.

Анотація: В статті наведено кримінологічну характеристи-
ку злочинів неповнолітніх. Проаналізовано основні чинники які
впливають на вчинення злочинів неповнолітніми. У статті до-
сліджені статистичні дані злочинності неповнолітніх в Україні за
2016-2019 роки.

Аннотация: В статье содержится криминологическая характе-
ристика преступлений несовершеннолетних. Проанализированы
основные факторы, которые влияют на совершение преступлений
несовершеннолетними. В статье исследованы статистические дан-
ные преступности несовершеннолетних в Украине за 2016-2019
годы.

Ключевые слова: преступность несовершеннолетних, факторы
преступности, несовершеннолетние, преступления, латентность.

Summary: The article contains a criminological characteristics of
juvenile crime. The main factors influencing the commission of crimes
by minors are analyzed. The article examines the statistics of juvenile
delinquency in Ukraine for 2016-2019.

Keywords: juvenile delinquency, crime factors, minors, offense, la-
tency

На сучасному етапі розвитку української держави та суспіль-
ства дедалі актуальнішим стає питання стрімкого поширення зло-
чинності. Окреме місце посідає злочинність неповнолітніх, яка,
в свою чергу, є явищем, що потребує особливої уваги та дослі-
джень, адже суб'єктами вчинення злочинів виступають діти, які
є майбутнім суспільства. Не можна не погодитися з думкою кри-
мінолога А.І. Долгової, яка зазначала, що злочинність неповно-

літніх - це своєрідний "резерв" злочинності майбутніх десятиліть
[1, с. 765]. Це пояснюється насамперед тим, що велика частина
підлітків потрапляє до злочинного середовища у достатньо ран-
ньому віці, звідси впливає висока ймовірність рецидиву. Чим
раніше особа потрапляє у "злочинний світ", тим більше шансів у
неї повернутися до злочинного життя ще раз.

Не можна залишити без уваги той факт, що існує низка чинників,
які безпосередньо впливають на вчинення злочинів неповнолітні-
ми. Серед них виокремлюють: негативний вплив сім'ї, недоліки у
шкільному вихованні, незайнятість суспільно корисною працею,
негативний вплив мікросередовища, недоліки у діяльності правоо-
хоронних органів з профілактики злочинів неповнолітніх.

Окремої уваги заслуговує негативний вплив сім'ї, адже це пер-
ший і, напевне, головний чинник, який в подальшому формує осо-
бистість дитини. Дослідження свідчать, що у більшості випадків
неповнолітні злочинці мали неблагополучну сім'ю, де царює за-
гальна атмосфера неповаги батьків до дітей, жорстокість стосовно
них, демонстративна байдужість, пияцтво. Якщо в родині сварки,
бійки, батьки зневажливо ставляться один до одного і дітей, при-
нижуючи чи ображаючи їх, це негативно позначається на форму-
ванні особистості. Наслідки можуть бути різними: від деформа-
ції морально-психологічної свідомості неповнолітніх до прямого
вступу в конфлікт із законом. Серед неповнолітніх, що вчиняють
суспільно небезпечні діяння та нехтують законом, часто бувають
такі, що виховуються в неповних або неблагополучних родинах,
багато таких дітей позбавлені нагляду з боку батьків і педагогів
навчальних закладів. Відчуття непотрібності, зайвості, самотності
змушує їх залишати домівку, жити на вулиці серед «рівних» [2].

В частині недоліків у шкільному вихованні доцільно окремо зу-
пинитись на низькому рівні правової свідомості неповнолітніх. У
більшості неповнолітніх правопорушників не тільки відсутнє чіт-
ке уявлення про правові вимоги, а й не сформоване саме поняття
«закон». Для значної кількості дітей закон — це те, що необхідно
виконувати. Для чого ж він потрібен, на що спрямований, чому
закон не можна порушувати? Ці питання залишаються для них
неясними. Дедалі частіше зустрічаються випадки, коли підліток
перекручено уявляє собі зміст деяких законодавчих вимог та об-

межень, або вчиняючи певні протиправні дії сподівається, що не буде притягнутий до відповідальності за скоєне. На практиці деякі неповнолітні злочинці через низький рівень правового виховання вважали, що їх співучасть у злочині у ролі підбурювачів або пособників не є кримінально каранюю. Саме тому великого значення набуває виховання правової культури у молоді, починаючи зі шкільних років.

Досліджуючи статистичні дані злочинності неповнолітніх в Україні за 2016-2019 роки, слід зазначити, що спостерігається тенденція поступового зниження кількості злочинів, що вчинені неповнолітніми або за їх участі: у 2015 році — 7171, у 2016 році — 5230, у 2017 р. — 5608, у 2018 р. — 4750, у 2019 р. — 4088. Такі ж позитивні зрушення можна спостерігати й у статистиці засуджених осіб за злочини, що скоєні в неповнолітньому віці. У 2016 р. було засуджено — 3474 осіб, у 2017 р. — 3088, у 2018р.— 2798, у 2019 р.— 2406.

Незважаючи на достатньо позитивну динаміку зменшення кількості зазначених вище злочинів, треба враховувати той факт, що злочинність неповнолітніх, порівняно зі злочинністю дорослих, характеризується підвищеною латентністю. Адже в багатьох випадках діяння, які вчинили особи, котрі не досягли вісімнадцяти років, сприймаються як дитячі пустощі, про які, зазвичай, не прийнято повідомляти у правоохоронні органи. За експертними оцінками, фактичний рівень злочинності неповнолітніх у 3–4 рази перевищує офіційно зареєстрований.

Про невідповідність статистичного обліку злочинів, що вчиняються неповнолітніми та за їх участю, реальному стану злочинності серед неповнолітніх свідчить загальна тенденція до зростання рівня усієї злочинності в державі. Враховуючи залежність між злочинністю неповнолітніх та загальнокримінальною злочинністю дорослих осіб, стабільне зниження злочинності неповнолітніх в умовах зростання рівня злочинності в цілому, неможливе [3, с. 210].

Говорячи про типи неповнолітніх злочинців слід зазначити класифікацію, запропоновану О.Ю.Шостко, яка виокремлює такі типи неповнолітніх злочинців:

1) випадковий (характеризується тим, що неповнолітній є абсолютно слухняний та адекватний, проте, потрапивши у певну ситуацію, в силу легковажності та збігу обставин вчиняє протиправне діяння);

2) ситуаційний (характеризується тим, що легковажно ставить до соціальних норм, підліток, який вперше вчинив злочин);

3) нестійкий (підліток не має своєї чіткої життєвої позиції і, потрапляючи у складну ситуацію, вчиняє злочин);

4) злісний (неповнолітній має постійну, стійку антисуспільну та антиправову спрямованість, яка є домінуючим фактором при виборі поведінки у певній ситуації) [4, с. 371].

Суттєвою особливістю кримінологічної характеристики злочинності неповнолітніх є велика частка злочинів, вчинених у стані сп'яніння. За результатами дослідження О. С. Стеблинської, у структурі злочинів, вчинених неповнолітніми у стані сп'яніння, переважали злочини проти власності, злочини проти життя та здоров'я особи; злочини проти громадського порядку та моральності; статеві злочини [5, с.482–484].

Отже, актуальним є розробка і впровадження в Україні антиалкогольних і антинаркотичних профілактичних програм для школярів, подібних до тих, що існують у США, які доказали свою ефективність [6, с.157-161].

Підсумовуючи, слід зазначити, що злочинність неповнолітніх є складним явищем зі своїми особливостями. Серед них можна виокремити: велику кількість чинників, що безпосередньо впливають на вчинення злочинів, латентність зазначеного виду злочинності, вчинення неповнолітніми злочинів у стані сп'яніння, та особлива типологія неповнолітніх злочинців. В свою чергу, комплексне теоретичне дослідження злочинності неповнолітніх з урахуванням аналізу статистичних даних може слугувати підґрунтям для своєчасної профілактики девіантної поведінки. За умов становлення і розвитку демократичної правової держави, побудови громадянського суспільства в Україні, зменшення фактичного рівня злочинності, особливо серед неповнолітніх, - один з основних напрямів внутрішньої політики країни.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Криминология: учебник для вузов / под общ. ред. А. И. Долговой. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: НОРМА-ИНФРА, 2002. – 808 с

2. Корольчук В. В. «Актуальні проблеми запобігання злочинності неповнолітніх». [Електронний ресурс].- Режим доступу: [file:///C:/Users/admin/Downloads/Nvknuvs_2013_1_25%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/admin/Downloads/Nvknuvs_2013_1_25%20(1).pdf)

3. Головкін Б.М. Злочинність неповнолітніх як суспільна проблема // Проблеми законності. - 2016. - Вип . 133. - С . 204-217/ URL: <http://plaw.nlu.edu.ua/article/view/72195/70265>

4. Криминологія : підручник / за ред. В. В. Голіни, Б. М. Головіна. – Х. : Право, 2014. – 440 с.

5. Стеблинська О. С. Деякі негативні соціальні аспекти пияцтва і наркотизму та їх криминогенні властивості в структурі злочинності неповнолітніх / О. С. Стеблинська // Визначальні тенденції генезу державності і права: зб. наук. праць міжнар. наук.-практ. конференції “Третє Прибузькі юридичні читання”. – Миколаїв: Ліон, 2007 р. – С. 482–484.

6. Шостко О. Ю. Програми запобігання наркоманії серед підлітків у США.// Проблемы совершенствования украинского законодательства и повышение эффективности правоприменительной деятельности: Темат. сб. науч. тр. – Харьков: Нац. юрид. акад. Украины, 1997. – 207 с..

Науковий керівник: д.ю.н, професор Шостко О.Ю.